

RAPORT

în baza vizitei de monitorizare din 10 octombrie 2014, efectuate la Penitenciarul nr. 2 situat din Lipcani

În cadrul activității Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova de monitorizare a respectării drepturilor fundamentale ale omului în locurile care asigură detenția persoanelor, activitate efectuată în conformitate cu prevederile art. 1 alin. (2) și art. 11 lit. i) din **Legea nr. 52 din 030.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)**, la data de 10 octombrie 2014, directorul Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova Anatolie Munteanu și funcționarul instituției Gheorghe Bosîi au efectuat o vizită de monitorizare la Instituția Penitenciară Nr. 2, situată în or. Lipcani, cu scopul de a verifica condițiile de detenție existente și tratamentul aplicat deținuților.

Vizita a avut loc între orele 10 - 14.

La momentul vizitei în penitenciar erau deținuți 119 condamnați, dintre care 54 persoane - foști angajați ai organelor de drept și 64 condamnați transferați din alte penitenciare, începînd cu luna iulie 2014, măsură menită a soluționa problema suprapopulării penitenciarelor din țară.

În timpul vizitei au fost monitorizate încăperile unde sînt situate Izolatorul disciplinar, carantina, precum și spațiile locative din cele 2 sectoare de detenție. Totodată, membrii grupului de lucru au vizitat birourile de serviciu ale colaboratorilor și camerele de întrevederi de lungă durată pentru deținuți.

Spațiile locative.

Au fost monitorizate cele două sectoare locative, fiind vizitate spațiile locative ale deținuților. În cele 2 sectoare locative deținuții sînt plasați în încăperi de mică capacitate, încăperile relativ mari corespund normei locative de 4 m² per persoană, majoritatea fiind dotate cu paturi și saltele noi. S-a observat că celulele dispun de facilitățile utilizate zilnic de către condamnați. Totuși ferestrele din dormitoare sînt din blocuri de sticlă și nu permit pătrunderea deplină a luminii solare, precum și ventilarea adecvată a

dormitoarelor. În unele dormitoare deținuții au scos unele blocuri de sticlă pentru a facilita pătrunderea aerului proaspăt în încăperi. Această stare de lucruri a rămas neschimbată de la vizitele avocaților parlamentari în penitenciarul din Lipcani, vizite efectuate la data de 29.09.2009, 29.10.2010 și 24.03.2011. Starea de lucruri atestată ne dă temei de a menționa că amenajarea unor condiții de viață decente în interiorul penitenciarului implică cheltuieli financiare majore, totuși în condițiile unei angajări conștiente în eradicarea relelor tratamente acțiunile factorilor de decizie se așteaptă a fi mai hotărâte, implicând spiritul managerial în ceea ce privește garantarea condițiilor minime de detenție.

Un alt aspect ce lasă de dorit este reprezentat de starea veceelor din blocul de locuit nr.1. Acestea sînt amplasate în ogradă, nefiind asigurat minimul necesar de intimitate. La fel starea sanitaro-igienică a veceelor nu corespunde cerințelor. Aceeași situație în ceea ce privește condițiile sanitaro-igienice a fost atestată de membrii delegației Federației internaționale de protecție a drepturilor omului, care în luna noiembrie 2012 au efectuat o vizită de documentare în Republica Moldova, inclusiv la instituția respectivă¹.

Celulele carantinei și izolatorului disciplinar.

La momentul vizitei în celulele carantinei și izolatorului disciplinar nu era plasat nici un deținut. Totuși în adresa CpDOM au parvenit adresări din partea unor deținuți care au dorit să le fie păstrată confidențialitatea, care au menționat că fiind transferați în luna iulie 2014 în Penitenciarul nr. 2 au fost ținuți în celulele carantinei o perioadă de timp, fiind nevoiți să stea în încăperi neamenajate corespunzător, cu veceuri care nu asigură intimitatea deținuților și care nu erau pe deplin funcționale, păstrînd în încăpere un miros insuportabil. La fel deținuții au invocat faptul că în timpul cît erau plasați în celulele carantinei li s-ar fi permis să iasă la plimbare nu mai mult de 20 minute pe zi, iar fostul șef al penitenciarului, Pleșcan Alexei prin metode de influență ar fi dorit să-și impună autoritatea în rîndul deținuților. Starea de lucruri din carantină relevă corespunderea celor menționate de deținuți, fapt ce în aceste condiții de o anumită intensitate poate fi calificat ca condiții neconforme art. 3 CEDO.

În timpul vizitei a fost constat cu certitudine este faptul că ferestrele de la celulele carantinei ori sînt acoperite cu blocuri de sticlă, ori sînt acoperite cu peliculă, ceea ce în condițiile sezonului rece al anului reprezintă un risc pentru plasarea deținuților în asemenea încăperi.

Un alt factor atestat în carantina penitenciarului este lipsa mobilierului necesar: scaune, noptiere, precum și a saltelelor și lingeriei de pat. Condițiile igienice în blocul sanitar sînt nesatisfăcătoare.

¹ Raportul FIDH asupra vizitei efectuate în R. Moldova <http://www.fidh.org/IMG/pdf/moldavie611roumain2013.pdf>

Condițiile din bucătăria și cantina penitenciarului.

În cadrul discuțiilor cu deținuții aceștia au menționat că mîncarea este gustoasă și că prepararea acesteia este mai bună decît în penitenciarele de unde au fost transferați. Încăperile bucătăriei și cantinei au mobilier și utilaje învechite. Bucatele se prepară la foc deschis în cazane. Deși la momentul vizitei în bucătărie erau plasate instalații contemporane de pregătire a hranei, acestea nu erau funcționabile. Suprafața podelii în încăperea de pregătire a hranei și în încăperea de spălare a veselei erau insalubre. Instalațiile de spălare a veselei erau neconectate la sistemul de evacuare a apelor. Instrumentele tăietoare se păstrează în contradicție cu prevederile pct. 29 din ***Ordin Ministrului Justiției nr.512 din 26.12.2007 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea alimentației deținuților în penitenciare***, potrivit căruia: *Inventarul ascuțit de bucătărie (cuțite, topoare etc.) trebuie să fie marcat cu cifre, să fie ținut la evidență într-un registru de forma stabilită și să se păstreze într-o ladă metalică cu lacăt. Acest inventar se distribuie de către șeful de gardă pe supraveghetori în folosință persoanei responsabile pentru bucătărie (șefului de cantină) sub semnătură și se returnează de către acesta după terminarea lucrului, contra semnătură în registrul menționat mai sus.*

Personalul cantinei era format din deținuți și o persoană angajată civil, unica persoană care purta la momentul vizitei salopeta de bucătărie.

Baia

Lipsa de atenție și de efort pentru a menține încăperea băii în condiții optime de funcționare au dus la degradarea unității, constatîndu-se condiții insalubre de îmbăiere.

Relațiile dintre personal și deținuți și relațiile între deținuți și resocializarea acestora

La momentul vizitei efectuate s-a stabilit că lucrurile în penitenciar au fost delăsate, iar în urma transferării deținuților din alte penitenciare, acțiuni începute în iulie 2014, nu s-a ținut cont de specificul acestora. Din discuțiile confidențiale cu deținuții s-a stabilit că în interiorul penitenciarului a apărut un conflict bazat pe tendința unor deținuți de a impune reguli de ierarhie. În urma unor astfel de conflicte a existat pericolul unor dezordini și acțiuni violente între deținuți, separați formal în două tabere. Astfel, la momentul vizitei în penitenciar era detașat un grup de colaboratori din cadrul Departamentului Instituțiilor Penitenciare care a fost trimis să stabilizeze situația. Astfel noii conduceri a penitenciarului îi revine o misiune dificilă în vederea degajării situației, stabilirii unei discipline bazate pe funcționarea supremației legii și asigurării drepturilor fundamentale a tuturor deținuților, fără a permite relații neformale între deținuți.

În acest context este de menționat că relațiile pozitive dintre colaboratorii penitenciarului și deținuți constituie baza activității normale a instituției și urmează să contribuie la realizarea deplină a scopurilor pedepsei penale. Pedepsa închisorii, pe lîngă

funcția de izolare a condamnaților de societate, mai are și rolul de a pregăti condamnații pentru integrarea în societate, după eliberare.

De asemenea rămîne actuală resocializarea condamnaților și înfăptuirea unor activități și intervenții care ar implica supravegherea, îndrumarea și asistența deținuților cu scopul incluziunii sociale a acestora și care are drept consecință contribuirea la siguranța comunității.

Impresia generală că activitatea de resocializare a deținuților este scăzută, iar însăși activitatea poartă un caracter formal. Centrul pentru Drepturile Omului ține să aducă cunoștința autorităților penitenciare despre necesitatea dezvoltării aspectului uman al deținuților, prin antrenarea acestora în activități educative, prin facilitarea și oferirea posibilității de a munci, fapt ce în condițiile penitenciarului poate fi realizat cu succes, ori acesta dispune de teritoriu mare, spații de producție care poate fi reanimat.

Deținuții ar trebui să aibă acces la o gamă largă de activități motivante, de natură diferită (munca, de preferat cu valoare vocațională, educația, sportul, recreerea, activitățile în comun). Mai mult, ar trebui să fie în măsură să dețină un anumit grad de libertate pentru a alege modul în care își petrec timpul. Ar trebui luate măsuri suplimentare pentru a efectua lucru educativ cu deținuții în timpul cât aceștia sînt încarcerați. Astfel, în opinia avocatului parlamentar este necesar un suport psihologic pentru a ajuta deținuții să facă față încarcerării lor și, cînd va veni timpul, să fie se pregătiți pentru eliberare.

În ordinea ideilor expuse mai sus și bazîndu-ne și pe Recomandările CPT, țin să menționez că atribuirea relațiilor personalului penitenciarului cu deținuții a unui aspect mai constructiv și instituirea unei infrastructuri sportive adecvate va facilita incluziunea socială a acestora.

Astfel personalul penitenciarului urmează să trateze deținuții în mod egal, să nu facă diferențierea dintre categorii de deținuți și să-și abordeze munca profesionist, acordînd atenție problemelor deținuților.

Pe de altă parte, condițiile în care activează angajații penitenciarului urmează a fi ajustate, aceștia fiind nevoiți să activeze în condiții în care ușor se pot infesta cu boli infecțioase, în special tuberculoza. Pentru o activitate adecvată și lipsită de riscuri pentru colaboratori urmează să fie elaborată o Strategie, care ar prevedea activitatea fără riscuri și eficientă a colaboratorilor penitenciarului, precum și amenajarea birourilor de serviciu al colaboratorilor potrivit normelor în vigoare.

Asigurarea funcționării normale a penitenciarului.

Grupul de lucru din cadrul DIP a relatat angajaților de la CpDOM despre unele piedici ce asigură funcționarea normală a penitenciarului. În opinia lucrătorilor de la DIP este necesar de înaintat un demers în adresa Inspectoratului Național de Patrulare ce ar da posibilitate de a instala semne rutiere ce ar interzice staționarea, oprirea sau parcarea mijloacelor de transport pe traseul rutier unde este amplasat penitenciarul, precum și a unui semn rutier ce atenționează despre deplasarea animalelor din gospodăria auxiliară a

penitenciarului. Aceste acțiuni sînt menite de a garanta activitatea normală a instituției. La acest capitol, CpDOM va înainta un demers către Inspectoratul Național de Patrulare de susținere a cererilor respective.

Concluzii.

Analiza situației atestate în cadrul vizitei în raport cu situația constată în cadrul vizitelor anterioare efectuate de CpDOM, ansamblul condițiilor de detenție, precum și a atmosferei din interiorul penitenciarului denotă o delăsare și indiferență în ceea ce privește exercitarea obligațiilor de serviciu, asigurarea și garantarea drepturilor fundamentale ale deținuților, fiind necesare întreprinderea măsurilor urgente privind stabilizarea situației, garantarea supremației legii în activitatea penitenciarului și ajustarea unor aspecte ce țin de garantarea drepturilor fundamentale a deținuților și personalului din penitenciar.

Reieșind din cele constatate în timpul vizitei și în scopul ameliorării situației deținuților și garantării respectării dreptului constituțional la securitatea fizică și psihică garantat de art. 24 din Constituția Republicii Moldova, precum și asigurarea și îndeplinirea în practică a unor acțiuni ce ar garanta și realiza drepturile fundamentale ale omului în Penitenciarul nr. 2 din or. Lipcani, conducîndu-mă de prevederile art. 24 alin. (2) din *Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la avocatul poporului (Ombudsmanul) propun de a fi elaborat un aviz ce urmează a fi remis Departamentului Instituțiilor Penitenciare cu următoarele recomandări:*

I. Evaluarea situației în cadrul Penitenciarului 2 Lipcani, în ceea ce privește condițiile de detenție, cu elaborarea unui Plan de ameliorare a condițiilor de detenție , în special:

1. Întreprinderea măsurilor care se impun pentru asigurarea condițiilor adecvate și de funcționare în celulele Izolatorului disciplinar și Carantinei, cu dotarea cu:
 - mobilier;
 - saltele;
 - lenjerie;
 - reparația veceelor din carantine;
 - schimbarea blocurilor de sticlă cu sticlă obișnuită la ferestre, precum și plasarea ochiurilor de sticlă unde aceasta lipsește;
2. Întreprinderea măsurilor de rigoare în vederea evaluării situației fondului locativ în care sunt plasați deținuții și stabilirea mijloacelor financiare necesare pentru:
 - reparația cosmetică a acestora, cu schimbarea la ferestre a blocurilor de sticlă cu sticlă obișnuită;
 - adoptarea unor condiții igienice adecvate în veceurile situate în afara blocurilor de locuit și întreținerea adecvată a curățeniei în acestea.

3. Întreprinderea măsurilor necesare în ceea ce privește asigurarea salubrității și condițiilor igienice adecvate în cantina și încăperea de spălare a veselei din penitenciar.
4. A întreprinde măsuri privind asigurarea condițiilor igienice în baia penitenciarului.

II. Evaluarea situației existente și întocmirea unui Plan pentru îmbunătățirea măsurilor de resocializare și incluziune socială a deținuților, precum și garantarea drepturilor fundamentale a deținuților:

1. De a asigurat un climat pozitiv între administrație și deținuți și între deținuți, prin aplicarea practică a Programelor educative și de resocializare. În acest sens de atras o atenție sporită deținuților predispuși spre violență și spre stabilirea unor relații bazate pe un statut de ierarhie pentru a evita încălcarea drepturilor fundamentale ale altor deținuți și raportarea neîntârziată a eventualelor cazuri de risc sau agresiuni între deținuți organelor de ocrotire a normelor de drept din regiune;
2. Întreprinderea măsurilor organizatorice de antrenare a condamnaților în muncă;
3. Implementarea eficientă a Programelor, care presupun munca educativă a condamnaților;
4. Asigurarea măsurilor organizatorice și administrative de instituire a facilităților care ar permite deținuților posibilitatea de a fi antrenați nepărtinitor în activități sportive și culturale;
5. Întreprinderea măsurilor organizatorice privind reînnoirea fondului de cărți din biblioteca penitenciarului cu literatură contemporană și în limba de stat, pentru evitarea excluziunii deținuților din societate.

III. Evaluarea situației existente în domeniul asigurării securității în muncă a angajaților, a necesităților de instruire:

1. Elaborarea unui Plan de măsuri menite să facă atractivă angajarea personalului atestat și civil, inclusiv lucrători medicali, asistenți sociali, psihologi, bucătari în Penitenciarul nr. 2, astfel fiind evitată fluctuația de cadre și stabilitatea Serviciului penitenciar;
2. Întreprinderea măsurilor concrete în vederea recrutării personalului serviciului activitate educativă, psihologică și asistență socială;
3. Elaborarea unei Strategii, care ar prevedea activitatea fără riscuri și eficientă a colaboratorilor penitenciarului, precum și instruirea continuă a acestora în problemele ce vizează drepturile fundamentale ale omului, drepturile și obligațiunile prevăzute de lege, măsuri care ar ajuta colaboratorii în activitățile care le efectuează.

4. Amenajarea adecvată a locurilor de muncă a angajaților penitenciarului cu evaluarea situației în birourile de serviciu ale colaboratorilor .

GHEORGHE BOSÎ
Consultant principal
în Serviciul Investigații și Monitorizare